

REGISSEUR MICHEL SLUYSMANS OVER DE BEWERKING VAN TJECHOVS KLASSIEKER:

“We geven het publiek wat ze kennen en verrassen met iets dat ze niet verwachten”

Hoe geef je betekenis aan een leven dat zinloos lijkt of voelt? Een universele vraag die al centraal stond in de toneelklassieker *De meeuw* van Anton Tsjechov en misschien wel meer dan ooit ook een vraag is van deze tijd. Voor Michel Sluysmans, regisseur en artistiek leider van Toneelgroep Maastricht aanleiding om het stuk, dat al jaren als favoriet bovenaan zijn lijst stond, nu op de planken te brengen.

“In Nederland geven we op dit moment twee keer zoveel geld uit aan geestelijke gezondheidszorg ten opzichte van tien jaar geleden, terwijl het aantal gediagnostiseerde patiënten hetzelfde is gebleven. We zoeken ons heil in coaching, zelfhulp literatuur en yoga. Maar ongeluk hoort bij het leven, wil je ook geluk kunnen ervaren. Tsjechov schrijft daarover met grote empathie voor de mens,” aldus Sluysmans over zijn liefde voor het werk van de Russische toneelschrijver. “In tegenstelling tot andere grootheden uit de toneelgeschiedenis, worden zijn stukken nooit bevolkt door koningen, helden of goden en gaan ze niet over moord, intriges of veldslagen. Tsjechov schrijft over de ‘gewone’ mens die worstelt met de zinloosheid van het leven.” *De meeuw* stond al lange tijd op zijn lijst. “Maar ik wist ook dat ik het niet één op één wilde overnemen en er een eigen draai aan wilde geven. Daarvoor is het stuk inmiddels net iets te oubollig met te veel personages. Logisch ook, want het is meer dan 100 jaar oud.”

Sluysmans benaderde Ilja Leonard Pfeijffer, sinds een paar jaar huisschrijver van Toneelgroep Maastricht, om het stuk naar deze tijd te vertalen. “We moeten het publiek geven wat ze kennen, maar ook verrassen met iets dat ze niet verwachten. Zo luidde mijn vraag aan Ilja. Want ja, een klassieker van dit formaat daar gaat de echte kenner iets van vinden en tegelijkertijd willen we het ook toegankelijker maken voor een groter publiek. Dat heeft Ilja in mijn ogen heel knap en steengoed gedaan. Zijn bewerking *Een meeuw*, in plaats van *De meeuw*, toont respect voor het origineel, maar kent ook wezenlijke verschillen. Het is een geestig stuk, het wordt beslist geen loodzware avond. Ik weet zeker dat Tsjechov ons daar dankbaar voor zou zijn.”

“Stukken van Tsjechov zijn doordrenkt van melancholie, van verlangen en kapotgespatte dromen. Ondertussen tikt de tijd door en vergeet iedereen dat het leven zich in het hier en nu afspeelt.”

Liefdescarrousel

“Stukken van Tsjechov zijn doordrenkt van melancholie, van verlangen en kapotgespatte dromen,” vervolgt Sluysmans. “En ondertussen tikt de tijd door en vergeet iedereen dat het leven zich in het hier en nu afspeelt. Zo ook in deze bewerking.” Sluysmans en Pfeijffer hebben een aantal rollen samengevoegd en rollen geschrapt. *Een meeuw* vertelt het verhaal over acht personages, stuk voor stuk zoekende figuren, worstelend met de zin van het leven. En met de liefde. Het stuk wordt niet voor niets ook wel omschreven als liefdescarrousel. “Maar beslist geen comfortabele, het zit vol mislukte liefdes, onvervulde liefdes, onbeantwoorde liefdes en onuitgesproken liefdes.”

Generatiestuk

Naast veel liefde is het vooral ook een generatiestuk. Zo stelt Sluysmans. Over complexe familiebanden en theatermakers die zichzelf overschreeuwen en zich proberen te verhouden tot het ware leven. Dat laatste maakt het extra bijzonder en zorgt volgens Sluysmans voor een extra dimensie waardoor schijn en werkelijkheid soms door elkaar lijken te lopen. Bij het samenstellen van de cast is dan ook rekening gehouden. “De cast bestaat uit een heel diverse club van vier mannen en

vier vrouwen, afkomstig uit drie generaties. Uiteenlopend van twee acteurs met meer dan 35 jaar toneelervaring, naast drie acteurs die net van de toneelacademie komen. Het zorgt voor een bijzondere dynamiek, zowel voor als achter de coulissen.”

Theater van de toekomst

De paradox tussen schijn en werkelijkheid wordt al vrij snel duidelijk in het eerste bedrijf waarin een toneelstuk in een toneelstuk wordt gespeeld. Zo vertelt Sluysmans enthousiast. “Dat toneelstuk gaat over het theater in de toekomst. Tsjechov heeft destijds nagedacht over hoe dat zou zijn en wij hebben dat nu weer opnieuw gedaan vanuit ons perspectief. Ilya heeft daar een heel bijzondere, voor deze tijd urgente eenakter van gemaakt waarin een van de actrices zich hardop afvraagt waarom wij nog steeds gaan kijken naar stukken die geschreven zijn door dode witte mannen en waar de vrouwen eigenlijk zijn in het toneelrepertoire. De monoloog is geschreven op de huid van de actualiteit waarin emancipatie op vele fronten terecht bovenaan de agenda staat. Maar ze is wel geschreven in de versvorm van Vondel, de rijmende alexandrijn. Een moderne boodschap in een tijdloze vorm.”

Leeg decor

En dat alles in een decor dat nagenoeg leeg is, als we de regisseur mogen geloven tenminste. “Ontwerp leegte. Met die vraag kwam ik Michiel Voet, onze decorontwerper. Het heeft geleid tot een decor zonder hulpstukken. Acteurs moeten het doen met hun tekst en eigen lichaam. Het enige dat je ziet zijn immense doeken op de achtergrond met daarop stilleven van overweldigende natuur. Staand voor die enorme doeken, met daarop die overweldigende natuur, lijken de acteurs extra klein en nietig. Ze verdrinken als het ware in een meer en verdwalen in een bos. Het wekt associaties op die passen bij de thematiek het stuk. Net als de opgezette dieren die voorbij komen, die staan symbool voor gevangenen zitten tussen leven en dood, tussen verleden en toekomst. Iets wat onbetwist geldt voor de personages uit het stuk.”

Nieuw einde

Een van de grootste aanpassingen die Sluysmans wilde doorvoeren in de bewerking is het toevoegen van een vijfde bedrijf. Daar waar Tsjechovs een punt zette na de zelfmoord van de jonge schrijver Konstantin, gaat het stuk van Sluysmans en Pfeijffer verder. “Voor mij voelde die punt meer als een komma,” licht Sluysmans zijn ingrijpende bewerking toe. “Het voelde als een open einde. Ik wilde weten wat er met de personages gebeurt wanneer zij geconfronteerd worden met de zinloze dood van een van hen. We hebben er een eigen draai aan gegeven, maar alles wat het stuk zo goed maakt, zit erin. In mijn ogen doen we Tsjechov absoluut eer aan met dit einde. Ik denk dat hij het wel zou kunnen waarderen.”

“Eigenlijk zijn we allemaal eenzaam, maar het feit dat we allemaal eenzaam zijn, brengt ons ook weer samen.”

Samen eenzaam

Drie generaties, heel veel liefde en worsteling met het leven. De inhoud van *Een meeuw* staat hoe dan ook garant voor heel veel herkenning bij een breed publiek. “Het stuk geeft geen antwoord op die ene universele vraag, maar het feit dat de vraag wordt gesteld door acht personages, afkomstig uit verschillende generaties die elk op een eigen manier worstelen met die vraag, zorgt voor collectieve herkenning en troost. Eigenlijk zijn we allemaal eenzaam, maar het feit dat we allemaal eenzaam zijn, brengt ons ook weer samen. Je zit dus als het ware twee uur naar jezelf te kijken en kunt er nog om lachen ook.”

Een meeuw van Toneelgroep Maastricht is te zien van maart – juni 2022
www.toneelgroepmaastricht.nl